

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

О.В. Посилкіна, А.В. Кайдалова

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

kaf.yep@nuph.edu.ua

Обґрунтовано, що сьогодні в Україні має місце дефіцит певних категорій спеціалістів фармації. Досліджено еволюцію зміни пріоритетів у фармо-світі за останні десятиріччя, на підставі експертного опитування визначені основні причини, які на думку роботодавців, обумовлюють неналежний рівень підготовки спеціалістів фармації.

Ключові слова: вища освіта, фармацевтична галузь, підготовка спеціалістів, професійна підготовка.

Постанова проблеми. Забезпечення належної якості фармацевтичної освіти в Україні є однією з головних умов ефективного функціонування фармацевтичної галузі і найважливішою умовою конкурентоспроможності вітчизняних фармацевтичних компаній (ФК). Головною характеристикою якості освіти є її орієнтованість на попит з боку ринку праці. Це потребує серйозних змін не тільки у змістовному й організаційному аспектах освіти з врахуванням потреб роботодавців – споживачів освітніх послуг, але і кардинальної зміни ролі бізнесу в процесі підготовки професійних кадрів, участі бізнесу в організації практичного навчання студентів з використанням сучасної технологічної бази фармацевтичних підприємств (ФП), розробці освітніх стандартів, заснованих на компетенціях та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема підвищення якості фармацевтичної освіти в умовах формування єдиного освітнього простору, зростання конкуренції як на ринку освітніх послуг, так і на фармацевтичному ринку є актуальною.

Проблемам професійної підготовки фахівців фармацевтичної галузі у ВНЗ присвячені дослідження таких вчених, як: І. Булах, О. Волосовець, Ю. Вороненко, А. Котвіцька, З. Мнушко, А. Немченко, М. Пономаренко, В. Толочко, В. Черних та ін. Однак питання підвищення якості фармацевтичної освіти шляхом розробки і впровадження практично-орієнтованої моделі освіти залишаються недостатньо висвітленими.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження ключових змін в номенклатурі фармацевтичних спеціальностей і пріоритетів в системі фармацевтичної освіти у відповідності з потребами фармацевтичного ринку і реаліями системи охорони здоров'я, а також аналіз причин, які на думку роботодавців, обумовлюють неналежний рівень підготовки сучасних спеціалістів фармації.

Викладення основного матеріалу дослідження. Реформування фармацевтичної галузі потребує адекватного реформування фармацевтичної освіти, зміни номенклатури фармацевтичних спеціалізацій у відповідності з реаліями системи охорони здоров'я та підвищення якості освіти.

Проведені дослідження за даними кадрових порталів rabota.ua, hh.ua, work.ua, jobs.ua дозволили розрахувати коефіцієнт задоволення ринкових потреб (K_3) за певними категоріями спеціалістів фармації:

$$K_3 = \frac{N_{\text{пр}}}{N_{\text{п}}},$$

де $N_{\text{пр}}$ – кількість пропозицій (поданих резюме) по певних спеціальностях; $N_{\text{п}}$ – попит (наявні вакансії).

Отже, як видно з наведених на рис. 1 даних, сьогодні у вітчизняній фармації відчувається гострий дефіцит кадрів з управління якістю, фармацевтичної логістики, фармацевтичного маркетингу, фахівців з проведення клінічних досліджень, реєстрації лікарських засобів (ЛЗ) та ін.

На думку фахівців, за останні десятиріччя сфера фармдіяльності суттєво розширилася, що обумовило зміну пріоритетів в системі фармацевтичної освіти (табл. 1) [1].

Рис. 1 Розподіл коефіцієнту задоволення ринкових потреб за певними категоріями спеціалістів фармацевції

Таблиця 1

Ключові зміни в системі фармацевтичної освіти
кінця XX початку XXI ст.

Історичний етап	Основні характеристики фармгалузі	Пріоритети в фармосвіті
70-80 рр. XX ст.	Висока частка екстемпоральних препаратів в їх загальній номенклатурі, що реалізовувалися через аптечні заклади	Пріоритет таких дисциплін, як аптечна технологія, фармхімія, фармакогнозія
80-90 рр. XX ст.	Суттєве збільшення готових ЛЗ в їх загальній номенклатурі	Домінування медико-біологічних дисциплін, введення до навчальних планів фармакотерапії, біології, клінічної фармакології
З 2000 рр.	Концентрація аптечних закладів, поява і розвиток аптечних мереж, впровадження систем управління якістю	Актуалізація підвищення в навчальних планах питомої ваги організаційно-економічних дисциплін, введення в навчальні плани фармакоєкономіки, фармакоінформатики, належної виробничої практики

Серед глобальних факторів, які на теперішній час, на думку експертів, обумовлюють зміну орієнтирів в підготовці спеціалістів з фармацевції у всьому світі, головними є наступні:

- швидке зростання кількості ЛЗ й інтенсивний обмін ними в міжнародних масштабах;
- значні видатки на лікарське забезпечення в бюджетах на охорону здоров'я (до 20%);
- актуалізація проблеми раціонального використання ЛЗ;
- зміни економічних умов діяльності ФК, аптечних закладів;
- перенесення акцентів в діяльності аптечних закладів з виготовлення на придбання, зберігання і розподіл ЛЗ;
- підвищення значення, з точки зору конкурентоспроможності фармацевтичного бізнесу, якості обслуговування клієнтів і споживачів ЛЗ, інформаційно-консультаційної роботи аптечних закладів, фармопіки пацієнтів;
- інтеграція діяльності клінічних провізорів в систему медичного обслуговування;
- розвиток в міжнародному масштабі нових і складних за дією ЛЗ, що обумовило підвищення вимог до контролю якості;
- активний розвиток ринку клінічних досліджень [1,3].

Аналіз основних тенденцій розвитку вітчизняної системи вищої фармацевтичної освіти в Україні дозволив визначити зростаючий розрив між потребами фармацевтичної галузі у спеціалістах і можливостями ВНЗ їх задовольняти. З метою дослідження причин подібного «розриву» на кафедрі управління та економіки підприємства НФаУ була розроблена відповідна анкета і проведено експертне опитування фахівців – практиків. В анкетуванні приймали участь 424 працівника фармації. Розподіл експертів за сферами діяльності наведений на рис. 2.

Ступінь узгодженості висновків експертів оцінювалася на підставі розрахунку коефіцієнта конкордації Кендала, який дорівнював 0,72, що свідчить про її високий рівень. Вагомість отриманих результатів експертної оцінки здійснювалася за допомогою критерія Пірсона, який дорівнювався 130,76, що свідчить про те, що результати є вагомими у порівнянні з табличними значеннями. Достовірність дослідження встановлена на рівні 95% ($\alpha=0,05$).

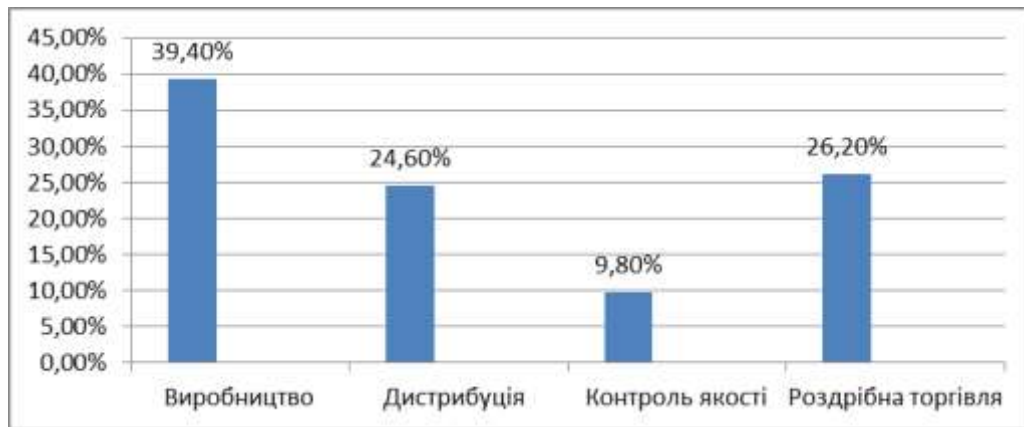

Рис. 2. Розподіл експертів за сферами діяльності

Таким чином, за результатами дослідження визначені найбільш вагомі причини, які обумовлюють незадоволеність роботодавців щодо якості підготовки випускників вищих фармацевтичних закладів (факультетів) (рис. 3). Головними причинами, які, на думку роботодавців, обумовлюють неналежний рівень підготовки фахівців фармації, є недостатність у них практичних навичок і невідповідність професійної підготовки вимогам ринку. І мова йде не про обсяг одержаних знань, а про здатність фахівців оперативно працювати з новою інформацією, гнучко реагувати на вимоги професійного середовища, бути відкритими до інновацій та ін.

Отже, успішне виконання професійною освітою своїх функцій визначається її здатністю орієнтуватися на попит з боку ринку праці, змінами як у змістовному, так й організаційному аспектах освіти з врахуванням вимог роботодавців. Взаємодія між системою професійної освіти і роботодавцями може реалізовуватися по таких основних напрямках:

- ✓ удосконалення змісту освіти;
- ✓ вивчення попиту на ринку праці;
- ✓ кадрове забезпечення навчального процесу;
- ✓ матеріально-технічне забезпечення і залучення додаткових фінансових ресурсів за допомогою роботодавців;
- ✓ формування ефективної системи контролю якості освіти.

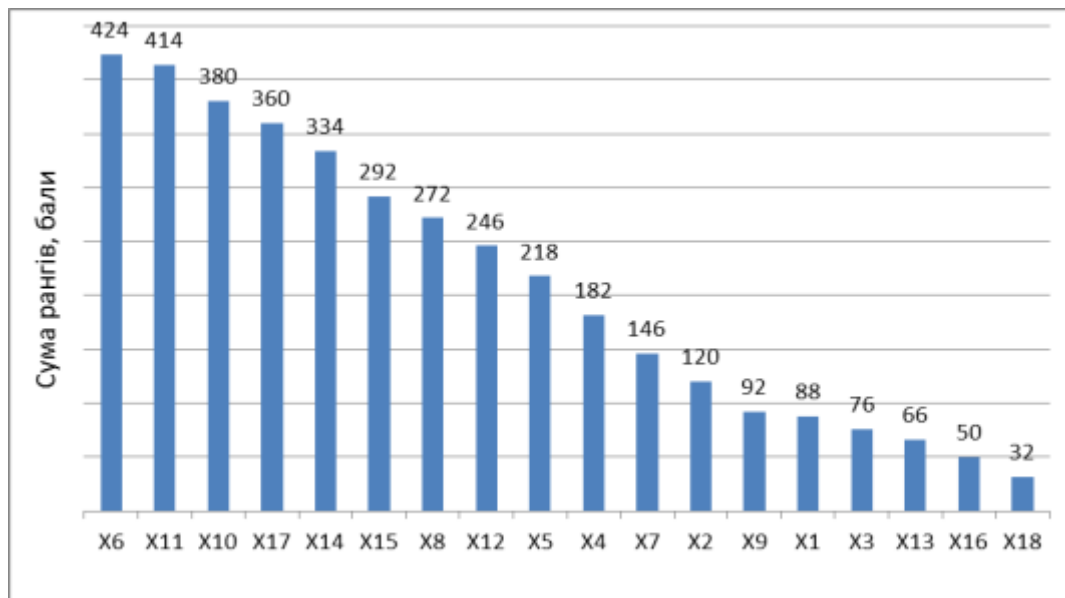

Рис. 3. Гістограма розподілення рангів за причинами, які на думку роботодавців, обумовлюють неналежний рівень підготовки випускників ВНЗ фармацевтичного (медичного) профілю

де X_1 – недостатній рівень залучення професорсько-викладацького персоналу до прикладних наукових досліджень; X_2 – неналежний рівень навчально-методичного забезпечення освітнього процесу; X_3 – недосконаленість системи контролю і оцінки знань студентів; X_4 – недостатній рівень застосування у начальному процесі сучасних освітніх технологій; X_5 – недостатній рівень залучення практиків до навчального процесу; X_6 – невідповідність навчальних планів та програм сучасним вимогам і потребам ринку; X_7 – неналежний рівень матеріально-технічного забезпечення навчального процесу; X_8 – недостатній рівень професійної компетенції професорсько-викладацького складу; X_9 – обмежені можливості професорсько-викладацького складу проходити стажування на передових ФП, приймати участь у фахових тренінгах та т.п.; X_{10} – відсутність практичного досвіду роботи за фахом у викладачів; X_{11} – недосконалість й обмеженість практичної підготовки майбутніх фахівців; X_{12} – недостатній рівень мотивації професорсько-викладацького персоналу; X_{13} – недосконалість форм організації і контролю самостійної роботи студентів; X_{14} – відстороненість практиків (роботодавців) від участі в розробці стандартів вищої освіти; X_{15} – відсутність ефективної системи моніторингу ВНЗ потреб ринку з професійних компетенцій; X_{16} – відсутність у ВНЗ системи управління якістю; X_{17} – недостатній рівень комунікацій професорсько-викладацького персоналу з практичною фармацією; X_{18} – значне розширення кола обов’язків викладачів, що суттєво обмежує їх участь у наукових дослідженнях.

Отже, вирішення завдання підвищення якості фармацевтичної освіти потребує кардинальної зміни ролі фармацевтичного бізнесу у процесі підготовки кадрового потенціалу галузі. І головною умовою ефективної взаємодії роботодавців із системою фармацевтичної освіти є пошук і формування адекватних механізмів взаємодії всіх учасників. На думку експертів, стратегічним напрямком вирішення проблеми побудови в Україні практично-

орієнтованої системи освіти є створення науково-виробничих об'єднань, кооперативних університетів або виробничо-освітніх кластерів.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Доведено, що реформування національної системи охорони здоров'я і фармацевтичної галузі потребують зміни і подальшого розвитку номенклатури фармацевтичних спеціальностей.

2. Проаналізована зміна пріоритетів у підготовці фахівців фармації, обумовлена зміною характеристик фармацевтичної галузі.

3. На підставі експертного опитування спеціалістів визначені основні причини, які обумовлюють незадоволеність роботодавців щодо якості підготовки випускників ВНЗ фармацевтичного (медичного) профілю. Серед головних причин виділені – недостатність у випускників практичних навичок і невідповідність підготовки вимогам ринку.

4. Обґрунтовано, що в умовах зростання потреб вітчизняної системи охорони здоров'я в кваліфікованих, конкурентоспроможних фахівцях стратегічним напрямком вирішення проблеми є побудова в Україні практично-орієнтованої моделі вищої фармацевтичної освіти. Отже подальшого розвитку потребує розробка ефективних форм і механізмів взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Перелік використаних джерел інформації:

1. Краснюк И. Реформа фармобразования – это будущее фармрынка / И. Краснюк // Ремедиум. – 2008. № 7. – С. 9-14.
2. Латыш Н.И. Образование на рубеже веков / Н.И. Латыш. 3-е изд. доп. – Минск. 2011. – 215 с.
3. Пальцев М.А. Проблемы развития высшего и послевузовского медицинского и фармацевтического образования / М.А. Пальцев // Ремедиум. – 2008. – № 7. С. 6-8.
4. Пфейфер Н.Э. Мониторинг качества образования как генеральная линия в организации учебного процесса / Н.Э. Пфейфер // Вестник КарГУ. Сер. Педагогика. – 2012. – № 2. – С. 21-27.

5. Филиппов В.М. Задачи модернизации образования на современном этапе / В.М. Филиппов // Высшее образование сегодня. – 2013. – № 3. – С. 2-5.

**КОРЕКЦІЯ ГІПОЕСТРОГЕНОВОГО СТАНУ НОВИМ ВАГІНАЛЬНИМ
КРЕМ-ГЕЛЕМ З ГЛЮКОЗАМІНУ ГІДРОХЛОРИДОМ У САМОК ЩУРІВ
ПІСЛЯ ХІРУРГІЧНОЇ ОВАРІЕКТОМІЇ**

О.С. Сініцина¹, І.М. Риженко², Г.В. Зайченко³

¹ Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації НФаУ

² Національний фармацевтичний університет

³ Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Ksu.sinitsyna@mail.ru

Робота присвячена актуальній проблемі – створенню та вивченню лікарських засобів на основі природних сполук, дія яких направлена на попередження та лікування наслідків гіпоестрогенового стану у жінок з менопаузальним синдромом. Дослідження виконані на аутобредних самках білих щурів після білатеральної оваріектомії. Вагінальний крем-гель, до складу якого входить аміноцукор 5% глюкозаміну гідрохлорид та оригінальна крем-гелева основа, вводили кастрованим самкам починаючи з 35 доби експерименту протягом 28 днів, у дозі 22,7 мг/кг. У зв'язку з тим, що дефіцит статевих гормонів, який виникає на тлі менопаузальних розладів, впливає на гемостаз та формує комплекс серйозних порушень, вивчали вплив крем-гелю на гормональний фон у тварин. Встановлено, що лікування крем-гелем з глюкозаміну гідрохлоридом сприяло помірному відновленню рівня естрадіолу та прогестерону у сироватці крові у самок з гіпоестрогенією. За даними показниками новий лікарський препарат не поступався препарату порівняння – вагінальним супозиторіям «Овестін». Вплив досліджуваного тест-зразка на реологічні властивості крові супроводжувалось збільшенням часу згортання крові у 1,2 разу та зменшенням вмісту фібриногену. За впливом на показники гемостазу він поступався супозиторіям з естріолом. Досліджуваний крем-гель є перспективним для подальшого вивчення з метою впровадження його в клінічну практику.